

Рис.1. Узгодження принципів управління і оцінки природних ресурсів

Отже комплексна економічна оцінка повинна достатньою мірою відображати ступінь відповідності природно-ресурсної бази господарювання вимогам, серед яких найголовнішими є збереження природних багатств для одночасного забезпечення стійкості економічного зростання, екологічного та економічного ефектів від природокористування, що застерігає як від завищення, так і зниження оцінки природно-ресурсного потенціалу та повинно бути відображено належним чином у методології та методичних підходах до оцінки ресурсу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Гофман К.Г. Экономическая оценка природных ресурсов в условиях социалистической экономики: вопросы теории и методологии / К.Г. Гофман – М.: Наука, 1977. 236 с.
2. Дорогунцов С.І. Оптимізація природокористування: В 5-ти т./ С.І. Дорогунцов, А.М.Муховиков, М.А.Хвесик – К.: Кондор, 2004. – т.1. Природні ресурси: еколого-економічна оцінка: Навч.посіб./ С.І.Дорогунцов., – К., 2004. – 291 с.
3. Розміщення продуктивних сил України: Підручник / за ред. проф. Є.П.Качана. –К.:ВД "Юридична книга", 2004. – 552 с.
4. Минц А. А. Экономическая оценка естественных ресурсов. Научно-методические проблемы учета географических различий в эффективности использования / А. А. Минц. – М.: Мысль, 1972. – 303 с.
5. Мкртчян Г.М. Методы оценки эффективности освоения природных ресурсов / Г.М. Мкртчян – Новосибирск: Наука -1984.-293 с.
6. Хвесик М.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: Монографія /Хвесик М.А., Голян В.А. – К.: Кондор, 2007. – 480 с.
7. Черевко Г.В. Економіка природокористування / Черевко Г.В., Яцків М.І. – Львів: Світ, 1995. – 208 с.
8. Ромашкина Г.Н. О развитии стоимостного учета природных ресурсов в России / Г.Н.Ромашкина , М.Ю. Гордонов, Г.А. Фоменко и др. // Вопросы статистики: научно-информационный журнал. 2010. № 9. С. 32-43.
9. Сегада І.В., Хлобистов С.В. Енергетична складова вдосконалення системи природоохоронних платежів/ Економічна безпека держави і науково-технологічні аспекти її реалізації: Праці 4-го міжнародного науково-практичного семінару – Д.: Національний гірничий університет, 2012. – С.149-154.
10. Інституціоналізація природно-ресурсних відносин: [колективна монографія] / за заг. ред. д.е.н., проф., академіка НААН України М.А. Хвесика. - К.: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку», 2012.- 400с.
11. Особенности воспроизводства регионального капитала: сущность, подходы к оценке, методы управления / Институт экономики КарНЦ РАН, Под общей ред. Ю.В.Савельева. – Петрозаводск: Изд_во Карельского научного центра РАН, 2008. –213 с.
12. Васильев А.Й. Економічна оцінка ефективності використання водних ресурсів України / А.Й. Васильев // Регіональна економіка. – 2002. – №2. – С. 180-187
13. Невская М.А. Экономическая оценка природных ресурсов: методологический аспект / М.А. Невская, Н.Я. Лобанов / Вып. №3, 2011 [Электронный ресурс], - Режим доступа: <http://vestnik-ku.ru/2011/2011-3/8/8.htm>.

УДК 351/354

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ситник Л.С., д.е.н., проф. кафедри менеджменту Донецького національного університету
Федотов О.О., к.е.н., доц. кафедри менеджменту Донецького національного університету

Ситник Л.С., Федотов О.О. Напрями вдосконалення публічного адміністрування в умовах глобалізації.

У статті показано, що удосконалення публічного адміністрування є прерогативою держави і покликано служити соціальному добробуту суспільства і кожної конкретної людини. Однак за роки реформ держава відійшла від "соціального обличчя", утворився розрив між викликами глобалізації і структурою управління суспільством. Встановлено причини реформування публічного адміністрування в Європі, невідповідність діяльності органів публічної адміністрації в Україні принципам демократії і верховенства права, ефективності системи влади, продуктивності у використанні державних ресурсів. Виявлено особливості процесу зміни державних моделей, функцій і задач держави в умовах глобалізації від "держави-інтервента" до регулюючої держави, ключовим інструментом якої стає вироблення правил і заповнення упущень ринку в інфраструктурі і в соціальній сфері. Визначено зміну ролі владних структур у суспільстві і їх відносин з громадянами в ієрархічній і рецептивній моделях держави. Наведено теоретичні орієнтації перспектив розвитку публічного адміністрування; характеристики нового публічного менеджменту, оновленого управління, формування політичних мереж, менеджменту, який бере участь, і рецептивного управління з використанням трьох глобальних підходів: ринково-ліберального, ліберально-комунікативного і демократичного громадянства. Запропоновано основні напрями удосконалення публічного адміністрування в Україні в

умовах глобалізації й адаптації до сучасних вимог.

Ключові слова: глобалізація, зміна функцій і задач держави, розвиток публічного адміністрування.

Сытник Л.С., Федотов А.А. Направления совершенствования публичного администрирования в условиях глобализации.

В статье показано, что совершенствование публичного администрирования является прерогативой государства и призвано служить социальному благосостоянию общества и каждого конкретного человека. Однако за годы реформ государство отошло от "социального облика", образовался разрыв между вызовами глобализации и структурой управления обществом. Установлены причины реформирования публичного администрирования в Европе, несоответствие деятельности органов публичной администрации в Украине принципам демократии и верховенства права, эффективности системы власти, производительности в использовании государственных ресурсов. Выявлены особенности процесса изменения государственных моделей, функций и задач государства в условиях глобализации от "государства-интервента" до регулирующего государства, ключевым инструментом которого становится разработка правил и выполнение упущений рынка в инфраструктуре и в социальной сфере. Выявлено изменение роли властных структур в обществе и их отношений с гражданами в иерархической и рецептивной моделях государства. Приведены теоретические ориентации перспектив развития публичного администрирования; характеристики нового публичного менеджмента, обновленного управления, формирования политических сетей, участвующего менеджмента и рецептивного управления с использованием трех глобальных подходов: рыночно-либерального, либерально-коммуникативного и демократического гражданства. Предложены основные направления совершенствования публичного администрирования в Украине в условиях глобализации и адаптации к современным требованиям.

Ключевые слова: глобализация, изменение функций и задач государства, развитие публичного администрирования.

Sytnyk L., Fedotov O. The ways of improving public administration under globalization.

The paper shows that the improvement of public administration is the prerogative of the state and is intended to serve the social welfare of the society and every person. However, during the reforms the state has moved away from the social aspect, and now there is a gap between challenges of globalization and the structure of management of society. The reasons for reforming public administration in Europe have been established, and the inconformity of public administration activities in Ukraine to the principles of democracy and rule of law is shown, as well as the inefficiency of the power system and low productivity in using public resources. The paper identifies the features of the process of changes in public models, functions and goals of the state in the direction from "the state – interventionist" to the regulating state, the key instrument of which become the elaboration of rules and filling the market gaps in the infrastructure and social sphere. The changing role of power structures in society and their relationship with citizens in hierarchical and receptive models is identified. Theoretical orientations of perspective development of public administration are provided, as well as the characteristics of new public management, renovated management, formation of political networks, participative management using three global approaches: market-liberal, liberal-communicative, democratic citizenship. The main ways of improving public administration in Ukraine under globalization and adaptation to modern requirements are offered.

Keywords: globalization, changes in functions and goals of the state, development of public administration.

Постановка проблеми та її актуальність. Відповідно до Конституції (ст. 1) Україна суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава, яка покликана удосконалити усі аспекти управлінської діяльності, стимулювати ініціативу і здійснювати контроль з метою реалізації свого призначення. Однак за два десятиріччя реформ, процес реалізації яких був ускладнений хабарництвом, корупцією і протекціями на всіх рівнях влади, держава відійшла від "соціального обличчя". Утворився великий розрив між викликами глобалізації і структурою управління суспільством. Адміністративний потенціал нового креативного і інноваційного управління в Україні тільки починає формуватися. Глобалізація потребує нову якість управління за всіма параметрами: економічними, політичними, інформаційними, культурними, екологічними. Держава – нація, як емблема політичної історії ХХ ст., стала стрімко втрачати свою економічну та політичну міць. Процес послаблення державного суверенітету посилюється і в ХХІ ст. під впливом глобалізації, що припускає інтернаціоналізацію економіки, політичної сфери, публічної сфери, а також розвиток нових інформаційних і комунікативних технологій, які формують глобальні мережі виробництва, споживання і фінансів.

Виявлення взаємозв'язку процесу трансформації держави з еволюцією управління соціально-політичними процесами, удосконалення публічного адміністрування, визначення правил узгодженої взаємодії людей стає все більш нагальним і невідкладним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені, політики, бізнесмени відстоюють різні погляди на подальшу долю держави. Одні автори вважають, що держава в умовах глобалізації має "здавати" частину свого суверенітету і приймати економічні і культурні взаємовпливи, що збільшуються (Тоффлер Е., Тоффлер Х.) [1, с. 28]. Інші убачають, що "суверенітет споживача" важливіше "суверенітету держави" і державна влада має бути підлеглою інтересам міжнародного бізнесу (К. Омае) [2, с. 11]. Треті стверджують, що "державний світ має забезпечити власну автономію перед обличчям сил "мультицентричного світу", що представляє інтереси транснаціональних корпорацій, ринків, неурядових організацій, інтернаціональних груп" (Розенау Дж.) [3, с. 6].

Питанням створення сильної держави, ефективної виконавчої влади в органічному поєднанні з повноправним місцевим самоврядуванням присвячено наукові праці В.М. Геєця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка [4].

Мета статті – виявити особливості процесу зміни державних моделей, функцій і задач держави, напрями удосконалення публічного адміністрування з використанням європейського досвіду.

Основний матеріал дослідження. Відповідно до концепції реформування публічної адміністрації в Україні для досягнення європейських стандартів належного урядування діяльність органів публічної адміністрації має будуватися за принципами верховенства права, законності, відкритості, неупередженості, прозорості, ефективності, підконтрольності, відповідальності. Цей перелік є неповним. Провідними принципами у європейських країнах є прозорість, підзвітність органів державного управління судовим органам та вищим адміністраціям, продуктивність у використанні державних ресурсів та ефективність впровадження державної політики, а також децентралізація, місцева та регіональна автономія, участь у виробленні європейської політики, взаємне доповнення діяльності органів влади та громадських організацій.

Чинна в Україні система органів виконавчої влади та місцевого самоврядування характеризується невідповідністю принципам демократії, європейським стандартам та їх надмірною централізацією. Причинами такого стану системи влади є нераціональна система органів виконавчої влади на центральному рівні; неефективна організація діяльності міністерств; неефективна організація публічної влади на регіональному та місцевому рівнях; неефективне місцеве самоврядування; відсутність паритетних засад у відносинах громадян з такими органами.

Як показує досвід країн-лідерів головною передумовою національного розвитку є сполученість трьох векторів – державного, громадянського та економічного. В Україні ці вектори навіть не перетинаються [4, с. 10]. Держава гальмує процес становлення уніфікованих і прозорих правил економічної політики з метою збереження контролю і ручного управління розвитком бізнес-середовища і, як наслідок, стає заручником приватних інтересів великого капіталу. Бізнес задіює архаїчні механізми впливу на державні рішення в економічній сфері (тінізація діяльності, "кришування", дикий лобізм, шантаж) для досягнення локальних зисків. Симбіоз держави і бізнесу працює на розподіл і випереджає споживання національних ресурсів. Роль суспільства залишається пасивною.

Складність сучасного етапу розвитку суспільства в Україні полягає в тому, що формування цінностей української політичної нації не є завершеним. Вкрай потрібним є позитивний досвід спільного соціально-економічного і політичного життя.

У багатьох країнах за останні двадцять років в галузі публічного адміністрування відбуваються заміни ієрархічної форми на гнучкі, ринково-орієнтовані. Цей перехід до нового стилю управління означає зміну ролі владних структур у суспільстві і їхніх відносин з

громадянами. Виявилось, що традиційна модель публічного адміністрування вже не є адекватною реаліям, що стрімко змінюються, і формальна бюрократична модель не відповідає менеджменту, або досягненню кінцевих результатів. Це припускає перехід до більш гнучких, бізнес-подібних моделей.

Наука публічного управління (адміністрування), що охоплює безліч секторів та інститутів суспільства, використовує три глобальних підходи (табл. 1):

ринково-ліберальний підхід, сформульований в концептуальних моделях нового менеджменту, оновленого управління і спирається на ринкову модель, «байдужу до політики», в якій громадянин постає в образі споживача або клієнта;

ліберально-комунікативний підхід, що розвивається в концепції «політичних мереж» і спирається на розвиток структурних зв'язків (договірних) між політичними інститутами держави і суспільства, а також визнає рівність громадян як і інших суб'єктів мережі;

демократичного громадянства, що спирається на особливе «рецептивне» (або «сприйнятливий») адміністрування, яке покликане служити громадянину, а не клієнтові або споживачу. (До останнього напряму належать концепції «менеджменту, що бере участь», «рецептивного адміністрування»).

На Заході історично першим розвивається ліберально-ринковий підхід до публічного адміністрування (80-90-ті рр. XX ст.). В 90-і роки XX століття заявляє про себе теорія політичних мереж, а на початку XXI століття формулюється концепція «рецептивного адміністрування». Всі ці концепції «працюють» і конкурують один з одним не тільки в теоретичному плані, але і в практичному застосуванні в тій чи іншій області і в тій чи іншій країні.

Таблиця 1

Перспективи розвитку публічного менеджменту				
Теоретичні орієнтації та їх характеристики				
1	2	3	4	5
Новий публічний менеджмент (НПМ) (ліберальний підхід)	Оновлене управління (ліберальний підхід)	Політичні мережі (ліберально-комунікативний підхід)	Менеджмент, який бере участь (підхід з позицій інтересів громадянського суспільства)	Рецептивне адміністрування (демократичні цінності)
Економічний менеджмент + публічне адміністрування	Економічний менеджмент у сфері публічного адміністрування	Політика + громадянське суспільство + управління	Громадські організації + політичне середовище + самоврядування	
1. Публічне адміністрування через приватизацію передається в приватний сектор	1. Ідея переходу від «адміністративної держави» до «ділової адміністрації»	1. Мережевий підхід до дослідження політики та публічного управління. Моральний вимір управління	1. Визнання громадських організацій як структур, що діють у політичній, а не тільки в бізнес-середовищі	1. Перехід до рецептивної адміністрації
2. Комбінація механізмів ринку і управління приватним сектором	2. Поєднання НПМ з запереченням приватизації основних функцій держави	2. Новий характер відносин між державою і суспільством, публічною та приватною сферами суспільного життя	2. Розвиток горизонтальних структур управління; включення громадян у прийняття рішень	2. Адміністрації як відкрита система
3. Підхід до громадянина як до споживача	3. Нова культура публічного адміністрування, що приймає в розрахунок громадянина як клієнта	3. Нові відносини бізнес-структур, громадських структур і управлінських структур. Колективний вибір та спільне прийняття рішень. Корпоративний інтерес	3. Зізнається відповідальність перед громадянами, а не перед клієнтами	3. Самоврядування громадян

Реформа публічного адміністрування почалася в Європі в 80-ті роки XX ст. і була викликана необхідністю посилення ефективності держави; тяжкістю соціальних витрат держави і подальшим збільшенням витрат у громадському секторі; складністю функціонування адміністративної машини; зміною очікувань і зростанням вимог громадян; новими тенденціями, які зумовлюють трансформацію структури держави, як менш централізованого, з більш рухомою і прозорою структурою влади.

До кінця 90 - х років XX століття в науковий обихід міцно увійшло уявлення про зміну парадигм державних моделей. Намітився перехід від так званої «позитивної держави» (або «держави-інтервента», що активно проникає в різні сфери діяльності і підпорядковує їх собі) до «регулюючої держави».

Перелік державних моделей , функцій і завдань держави

«Держава-інтервент»
як ієрархічна модель

1. Держава як виробник всіх благ і послуг
2. Функція підпорядкування та перерозподілу благ
3. Завдання держави: контролювати ринок і соціальну сферу

«Регулююча держава», «державо-катализатор», «державо-партнер», «рецептивна модель держави»

1. Держава як нейтральний регулятор ринкових процесів
2. Функція вироблення правил
3. Завдання держави: заповнювати упущення ринку в інфраструктурі і в соціальній сфері

Таким чином , відхід від «держави-інтервента», що перерозподіляє блага, привів до концепції нової регулюючої держави, ключовим інструментом якого стало вироблення правил. Держава, яка була у минулі часи виробником всіх благ і послуг, перетворилася в рамках нової концепції в нейтрального регулятора ринкових процесів. Завдання держави полягає в тому, щоб заповнити упущення, допущені ринком на рівні інфраструктури суспільства і в соціальній сфері.

Кожна модель держави визначає і відповідне розуміння громадянина, його прав та обов'язків.

Роль громадянина в ієрархічній і рецептивній моделях держави

Ієрархічна модель держави
Громадянин-платник податків
Громадянин-споживач
Громадянин-виборець
Громадянин-клієнт

Рецептивна модель держави
Громадяни як активні члени суспільства
Громадяни як уповноважені
Громадяни як співвиробники
Пряма участь громадянина у «розробці та здійсненні політики»

У «рецептивній» державі публічна адміністрація не розглядає громадян тільки як виборців, платників податків і споживачів, які вибирають для себе ті чи інші служби на основі наданої інформації. У такій державі громадяни не є і клієнтами, на яких можна впливати через канали комунікації. У «рецептивній» державі громадяни розглядаються як активні члени суспільства, які володіють правами і обов'язками, яким відкрита адміністрація, перш за все для того, щоб дати можливість увійти в процес вироблення публічної політики через посилення засобів дій, які перетворюють простих громадян в уповноважених. Можна зробити висновок, що трансформації, які відбуваються, змінюють вигляд бюрократичної держави в напрямку, який сьогодні називають «мережевий уряд» або «e-government».

Висновки та пропозиції. Удосконалення публічного адміністрування є прерогативою держави і покликане служити соціальному добробуту суспільства. Після тривалих трансформацій і перетворень Україна має усвідомлювати свої пріоритети і перспективи розвитку в умовах глобалізації через забезпечення демократичності і ефективності системи влади, всіх її інститутів, створення умов для здійснення верховенства права в інтересах суспільства і кожної конкретної людини. Для цього необхідно: законодавче забезпечення норм Конституції, які стосуються функціонування ключових інститутів державної влади; розширення прав місцевого самоврядування, забезпечення фінансової і ресурсної самодостатності місцевих рад; оптимізація структури і функцій органів державного управління; модернізація інституту державної служби, реформування відносин між центром і регіонами; сприяння доступності публічних послуг для забезпечення повсякденних потреб громадян; забезпечення громадського контролю за функціонуванням сфери державного управління.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Toffler A. and Toffler H. War and Anti-war survival at the dawn of the 21st century. – N. Y., 1994.
2. Ohmae K. The Borderless World: Power and strategy in the Interlinked Economy. – N. Y., 1990.
3. Розенау Дж. Мировая политика в движении. Теория изменений и преобразования // Реферат. ИНИОН. – 1992.
4. Україна – 2015: національна стратегія розвитку / Громадсько-політичне об'єднання "Український форум". – К., 2008. – 78 с.

УДК 339.972

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Стежко Н.В., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки Кіровоградського національного технічного університету (Україна)

Стежко Н.В. Вплив інтеграційних процесів на розвиток аграрної політики країн ЄС: досвід для України

У статті досліджено механізм формування спільної аграрної політики країнами-членами ЄС. Встановлено, що в країнах ЄС аграрному сектору виділяється значна фінансова допомога, особливо через державне втручання в ринкові відносини шляхом регулювання цін. У країнах ЄС ціни регулюються державою більш ніж на 270 видів продукції сільського господарства. Основна мета цього організаційно-економічного механізму - досягнення фермерськими господарствами достатнього рівня прибутковості. Дослідження свідчить, що в процесі інтеграційного розвитку ЄС, конкурентоспроможність країн істотно зростає. Все це через певний час призведе до утворення більш потужного аграрного простору, націленого на експорт продовольства і добре захищеного імпорту високими імпортними митами і тарифними обмеженнями, не враховуючи численні технічні бар'єри. Об'єднана Європа при реалізації єдиної аграрної політики в будь-якому випадку буде найбільшим експортером продовольства, оскільки як свідчить досвід обмежити зростання сільськогосподарського виробництва надто складно. До того ж експорт продукції відбувається на основі субсидування.

Ключові слова: Європейський союз, економічна інтеграція, спільна аграрна політика, субсидування, спільний аграрний ринок.

Стежко Н.В. Влияние интеграционных процессов на развитие аграрной политики стран ЕС: опыт для Украины

В статье исследован механизм осуществления общей аграрной политики странами - членами ЕС. Определено, что в странах ЕС аграрному сектору выделяется значительная финансовая помощь, особенно через государственное вмешательство в рыночные отношения путем регулирования цен. В странах ЕС цены регулируются государством более чем на 270 видов продукции сельского хозяйства. Основная цель государственного ценового регулирования развитых стран - достижение фермерскими хозяйствами достаточного уровня доходности. Исследование показывает, что в процессе расширения ЕС конкурентоспособность стран существенно возросла. Все это через некоторое время приведет к образованию более мощного аграрного пространства, нацеленного на экспорт продовольствия и хорошо защищенного импорта высокими импортными пошлинами и тарифными ограничениями, не считая многочисленных технических барьеры. Объединенная Европа при реализации единой аграрной политики в любом случае будет крупнейшим экспортером продовольствия, поскольку опыт показывает, что ограничить рост сельскохозяйственного производства очень сложно. К тому же этот экспорт будет идти на основе субсидирования.

Ключевые слова: Европейский союз, экономическая интеграция, совместная аграрная политика, субсидирование, общий аграрный рынок.

Stezhko N. Effect of integration processes in the development of the agricultural policy of the EU: experience for Ukraine

The paper studies the mechanism of the implementation of common agricultural policy by the EU member states. It was defined that the EU agricultural sector is given considerable financial support, especially through government intervention into the market economy by means of price regulation. In the EU countries the state regulates the prices of more than 270 kinds of agricultural products. The main goal of state price regulation in developed countries is achieving sufficient farm profitability. Research shows that during the EU spreading competitiveness has increased substantially. In some time all these will lead to the formation of a strong agricultural area, aimed at food exports and imports well protected by high import duties and rate restrictions, not taking into account numerous technical barriers. United Europe, while implementing a common agricultural policy, in any case will be the largest exporter of food, as experience shows that the growth of agricultural production is difficult to limit. In addition, this export will be spent on major subsidies.

Keywords: European Union, economic integration, common agricultural policy, subsidies, a common agricultural market.

Постановка проблеми. Розвиток економічного і політичного життя в Західній Європі доводить, що інтеграція - процес складний і поступовий. Оскільки Західна Європа першою стала на шлях регіональної інтеграції і за останні 40 років має великий досвід в цьому відношенні, цілий ряд дослідників підкреслюють, що ЄС слід розглядати, як лабораторію, в якій відпрацьовується модель майбутнього світового розвитку.

В цьому аспекті слід виділити дві складові існуючого досвіду. Перша - загальноісторична - як переконливе свідчення того, що автаркія національних господарств - пройдений етап історії, що незважаючи на всі перешкоди і кризи довіри, промислово розвинені країни з ринковою економікою впевнено йдуть по шляху всебічного розвитку своїх економічних, правових і політичних систем. Друга - прикладна: ті конкретно методи, форми і механізми інтеграції, які найбільш сприятливі для розвитку цього процесу.

Об'єктивні передумови міжнародного співробітництва в аграрній сфері знайшли реальне втілення в Західній Європі завдяки конкретно-історичним особливостям регіону. Найбільшого значення в цьому процесі слід надавати невідповідності між високим рівнем економічного розвитку основних країн і вузькими рамками їхніх внутрішніх ринків. Сформовані національні митні бар'єри дедалі більше перешкоджали міжнародному поділу праці, транснаціоналізації виробництва і капіталу. Держави Західної Європи вели пошук для